

ELS ESCRITORS VALENCIANS I MISTRAL: LA CELEBRACIÓ VALENCIANA, L'ANY 1930, DEL CENTENARI DEL SEU NAIXEMENT

1. ELS MOTIUS D'UNA COMMEMORACIÓ

L'any 1930 s'acomplia el primer centenari del naixement del líder del *Felibrige* Frederic Mistral, avinentesa que fou aprofitada al seu país, Occitània, a l'Estat francès, i arreu d'Europa per a recordar la seua personalitat i la seua obra literària. És clar que no tots els actes commemoratius tingueren organitzadors ni finalitat idèntics. Mistral havia esdevingut un mite de la renaixença occitana i cadascú intentava d'assimilar-lo als seus propis interessos.

València no restà al marge del seguit de celebracions que al llarg d'aquest any recorregueren Europa. L'evolució dels moviments renaixentistes dels Països Catalans i d'Occitània, tan lligats en la seua història i en els seus protagonistes, pesaven encara vivament en la vida cultural valenciana, que només un parell de dècades abans havia homenatjat públicament i multitudinària el mite de la Renaixença local Teodor Llorente, i que ara no oblidava de recordar l'efemèride del líder occità.

Qui primer va advertir l'obligació històrica d'afegir València a les celebracions mistralianes fou precisament Pasqual Asins, membre actiu del nucli d'escriptors valencianistes agrupats al voltant de la revista «Taula de Lletres Valencianes», autèntica plataforma aglutinadora del valencianisme cultural més conscient i dinàmic durant els seus tres anys de vida (octubre 1927-novembre 1930). En aquesta mateixa revista publicava el novembre de 1927 un ar-

ticle en què, després de recordar els fets i l'obra més transcendents de Mistral, finia demanant la incorporació de València a les festes recordatòries, car «la influència del renaixement provençal en la nostra espiritualitat és ben notada i a d'ella no podem sustraurens», i, per tant, «si els pobles estranys a l'obra de Mistral i dels felibres senten el dalit d'honorarla en la fetxa del centenar de la naixença del poeta capdal, València restarà muda i desentesa?».¹

En començar l'any 1930 mateix retornen, estimulats pel ressò dels actes programats arreu, els crits d'ànim per incorporar-s'hi. El comte de Trigona i Adolf Pizcueta, tots dos gairebé alhora, ixen en defensa de l'obligació de València d'homenatjar la figura del líder occità. Manuel González Martí, president de Lo Rat-Penat, rep el dia 12 de gener una lletra del comte de Trigona en què, després d'advertir la «bienhechora influencia» que l'«eminente poeta provençal» havia exercit sobre el renaixement valencià, i, ja que «por fuero de hermandad y con la magnificencia que a su propio prestigio corresponde, Valencia debe asociarse a las fiestas con que se celebrará este año el aludido centenario», li demana a ell, com a president, i a la resta de la Junta Directiva que accepten la seua proposta que siga l'esmentada entitat l'encarregada de portar a cap l'homenatge, ja que «opino que ninguna otra entidad más indicada para llevar la voz de nuestra región en dicho acontecimiento que Lo Rat-Penat».² La Junta Directiva de l'esmentada entitat accepta i fa seua la proposta del comte de Trigona i en la sessió del 17 de gener es va acordar ja la constitució d'un Comitè Organitzador.

En el número de gener de la revista «Taula de Lletres Valencianes», Adolf Pizcueta, aleshores director, insisteix en l'obligació de València de participar a l'homenatge del símbol del ressorgiment de Provença. El motiu principal de la col·laboració valen-

1. PASQUAL ASINS, *El centenar de Frederic Mistral*, «Taula de Lletres Valencianes», 2 (novembre 1927), pàg. 5. En aquest i en tota la resta de paràgrafs citats he copiat literalment el text original, llevat de l'accentuació i la dièresi, que he normalitzat.

2. Lletra reproduïda a *Popuscle I Centenar del Naixement de Frederic Mistral. 1830-1930. Actes celebrats en València*, editat pel Comitè Organitzador (València 1931), pàg. 4.

ciana no és altre, en la seua opinió, que el mateix que ell i el seu grup destacaven i defensaven en la figura paral·lela local, Teodor Llorente, és a dir, l'exemplaritat i la vàlua de la seua producció literària, que va descobrir per al món de la cultura la dignitat d'una llengua prostrada i menystinguda com a dialecte o «patois». Tanmateix Adolf Pizcueta no vol oblidar un punt —o, millor, *el* punt— que els separa, al grup de «Taula» i a Mistral, igual que a Llorente: la «manca d'aquell grau de consciència política» que a partir de la dècada dels setanta evidencia Mistral i domina el *Felibrige*. Pizcueta, en nom dels seus companys, vol deixar ben aclarit un aspecte cabdal per a ells: les lloances sinceres a Mistral, a *un* Mistral, no han de fer oblidar la posició crítica contra *l'altre* Mistral, o Llorente. La seua reivindicació era una reivindicació crítica, la qual cosa no vol dir que no fos sincera ni decidida. Davant el silenci imperant a València fins aleshores, Pizcueta conclou reafirmant que «TAULA s'inhibix d'aquest silenci i participa des d'aquest número en el centenari de Frederic Mistral. Durant tot l'any anirem publicant articles sobre el poeta i el número corresponent a setembre anirà dedicat tot sancer a la gran figura mistraliana. És lo únic que podem fer. És també lo menys que ens cal fer».³

Durant aquest mes de gener, doncs, quedaven conformats els dos homenatges retuts per València a Frederic Mistral: l'organitzat per Lo Rat-Penat en representació de les forces vives, i el preparat per «Taula» en nom del valencianisme reivindicatiu i compromès amb la recuperació política i cultural del seu país.

2. L'HOMENATGE DE LES FORCES VIVES

El Comitè Organitzador elegit en la sessió de Lo Rat-Penat del 17 de gener, segons la notícia que en donava «Las Provincias», quedà constituït per un President nat: Manuel González Martí (president de l'entitat); un President del Comitè: el comte de

3. ADOLF PIZCUETA, *El centenari de Mistral*, «Taula de Lletres Valencianes», 28 (gener 1930), pàg. 4.

Trigona; 4 vocals: Josep M.ª Giménez Fayos (de la Junta Directiva), Marià Serrano (president de la Secció de Literatura), Andrés Cabrelles (president de la Secció de Poesia) i Eduard López-Chavarri (soci honorari), i un Secretari: Rafael Lluís Gómez Carrasco.⁴

Tanmateix en l'opuscle editat l'any següent pel Comitè hom dona una composició molt més nombrosa, amb incorporacions ben interessants. Comença la relació amb l'esment de la Presidència d'Honor —integrada per l'alcalde de la ciutat, el president de la Diputació Provincial i el president del Cercle de Belles Arts—, manté els mateixos President nat, President efectiu i Secretari, però introdueix el càrrec de Tresorer, ocupat per Giménez Fayos, citat abans com a vocal, i multiplica la llista de vocals, composta ara, a més dels anteriors membres citats, pels directors dels diaris de València i per Antonio Blanco Lon, el marquès de Lozoya, Josep M.ª Juan Garcia, Enric Domínguez Boví, Josep Renau, Lluís Bolinches, Lluís Cebrian Mezquita, Lluís Cebrian Ibor, Josep Bellver Delmàs, Faust Hernández Casajuana, Francesc Almela i Vives, Lluís Guarner Pérez, Maximilià Thous Llorens, Enric Duran Torrajada i el president de la Societat Coral El Micalet.⁵

Crec que la diferència de composició del Comitè entre la notícia immediata de «Las Provincias» i la posterior (16 mesos després) de l'opuscle commemoratiu s'explica fàcilment: el primer Comitè anà engrossint-se amb noves incorporacions per tal de fer-lo al més representatiu possible de tots els grups ideològicoculturals i alhora donar-hi cabuda als representants de les institucions, que havien de subvencionar econòmicament el programa d'actes, i als representants dels mitjans de comunicació, necessaris per a aconseguir el ressò desitjat. Aquest Comitè Organitzador final compta amb portaveus del medi universitari i docent, com ara el marquès de Lozoya (catedràtic de la Universitat), Josep Bellver Delmàs i Antonio Blanco Lon (professors de l'Acadèmia de Belles Arts) o Eduard López-Chavarri (catedràtic del Conservatori de Música); Josep Renau, artista plàstic i destacat membre del Par-

4. Cf. «Las Provincias», 19-I-1930.

5. Cf. l'opuscle citat, pàgs. 4-5.

tit Comunista; Francesc Almela i Vives i Maximilià Thous Llorens, integrants principals del nucli nacionalista renovador esmentat, responsables de «Taula», i, en fi, membres de les diverses tendències literàries, des dels autors teatrals de sàinet o els poetes pairalistes fins als més innovadors, com els citats Almela i Thous, o Lluís Guarnier. L'àmplia representativitat no va impedir tanmateix que fossen els delegats de Lo Rat-Penat els qui van imposar un programa asèptic i elitista, sense ressò en el poble, com fins i tot denuncià —més avant ho veurem— el membre del Comitè mateix i activista de «Taula» Maximilià Thous.

En la primera reunió celebrada pel Comitè el dia 21 de gener⁶ es va decidir el programa d'actes, demanar ajut econòmic a l'Ajuntament i a la Diputació Provincial, com així es va fer i es va aconseguir, i fixar una reunió periòdica del Comitè.

El programa, tal com ens és rellevat per «Las Provincias», consistia en: una sèrie de quatre conferències; proposar a la Junta Directiva de Lo Rat-Penat que inclogués, com a tema per als propers Jocs Florals, la confecció d'un bust de Mistral «para ofrecérselo al excelentísimo Ayuntamiento, para que sirva de modelo a un monumento»; la celebració d'una exposició bibliogràfica i epistolar de Mistral; l'edició popular de les seues poesies traduïdes al «valenciano»; la representació de l'òpera *Mireia* (es devia tractar de la *Mireille* de Gounod), i l'organització d'«una caravana automovilista para depositar flores valencianas en su tumba». A la fi, sembla que aquests dos últims punts del programa no arribaren a realitzar-se, car l'opuscle ni en parla i a «Las Provincias» no hi trobem cap referència posterior.

Les quatre conferències foren: *Relacions entre els escriptors provençals i els del antic reialme de València*, per Teodor Llorente Falcó, director de «Las Provincias» (celebrada el 27 de març de 1930); *Paisajes mistralencs*, per Josep Bellver Delmàs, professor de l'Acadèmia de Belles Arts (celebrada el 3 d'abril); *Personalitat*

6. En la notícia que dóna «Las Provincias» del 25-I-1930 sembla deuir-se que la reunió se celebrà el dia 24, o, en tot cas, que es tornaren a reunir aquest dia per acabar de prendre les decisions sobre el programa.

i obres literàries de Mistral, pel marquès de Lozoya, catedràtic de la Universitat (celebrada el 10 d'abril), i *La arquitectura provençal i sus relacions con la valenciana*, per Antonio Blanco Lon, professor de l'Acadèmia de Belles Arts (celebrada el 2 de maig). A aquestes quatre conferències, cal afegir-hi la que pronuncià el 30 de juny el nebot de l'homenatjat, el seu homònim Frederic Mistral, sobre la vida i l'obra del seu oncle.

Dels cinc parlaments, només dos, el de Teodor Llorente, fill, i el de Frederic Mistral, nebot, són interessants ideològicament; els restants són exposicions purament i asèpticament acadèmiques. En les seues paraules Llorente Falcó remarca sobretot dues idees: les divergències entre la politització creixent dels renaixentistes de Catalunya i l'apoliticisme de Mistral, causa de la seua progressiva separació, i les relacions cada vegada més estretes entre Mistral i els «poetes de esta regió», o, en realitat, segons afirma Llorente Falcó, entre els dos líders, provençal i valencià, car «estes relacions podem afirmar que no passaren mai de les que tingueren Mistral i Llorente, relacions molt amistoses, a través de les quals, el autor de Mireio aplegà a sentir un veritable efecte a la nostra ciutat i als seus escriptors».⁷ Sintonia dels líders dels respectius moviments, doncs, i, al capdavalí, dels moviments mateixos.

Per la seua banda, el nebot de Frederic Mistral, que havia arribat a València acompanyat de la seua esposa i del *capolièr* del *Felibrige* Marius Jouveau, rebla el clau de l'operació d'integració ideològica del mite Mistral i de retruc del mite local Llorente. La pàtria defensada per Mistral, deia, era només «ideal», «espiritual», i, per tant, no atacava la pàtria «real» francesa: «Frederic Mistral no solament feu renàixer la llengua, sinó qu'en certa manera va crear una pàtria nova, de nacionalitat ideal, apoyada únicament en les coses del esperit, i açò ab gran optimisme i fent pública la seua fe en Déu». L'obra de Mistral, en fi, no és estrany que passe a la Història «per a glòria de la literatura francesa».⁸

7. Opuscle citat, pàg. 27.

8. Del resum fet pel Secretari del Comitè, Rafael Ll. Carrasco, publicat a l'opuscle citat, pàg. 6.

El que interessava de destacar a Lo Rat-Penat i a la classe dirigent valenciana, de la qual l'entitat era portaveu, s'havia assolit: el mite Frederic Mistral venia a actualitzar i a reforçar el missatge del Llorente assimilat pel valencianisme rat-penatista, espanyolista i reaccionari.⁹ L'interès per la commemoració mistraliana en una ciutat com València, tan esquiva al moviment renaixentista, queda ben palès. Llorente Falcó mateix ajuda decisivament amb la seua conferència a eixamplar uns lligams entre els dos líders que la perspectiva històrica obliga a relativitzar. Però era igual, al capdavall es tractava de difondre i imposar una ideologia, una visió dels moviments felibre i renaixentista valencià, idèntics en la seua vindicació purament retòrica de la llengua i de la pàtria «ideal», tan perfectament compatible amb la pàtria «real», la dels organitzadors de la celebració, d'altra banda.

Del 17 al 21 de maig es presentà al públic, en el local del Cercle de Belles Arts, l'exposició bibliogràfica, epistolar, etc., la part major de la qual era constituïda per diverses edicions dels llibres mistralians i els estudis dedicats a la seua obra.

En desembre conclugué el programa. El Comitè lliurà a l'Ajuntament el bust de Mistral esculpit en marbre, tal com havia suggerit l'alcalde, Josep Maestre, a la fi de la conferència del nebot de Frederic Mistral, el 30 de juny, amb el compromís de col·locarlo en una plaça de la ciutat, com així succeí amb un monument erigit, primer, a la plaça del Comte de Carlet i, després, a les Alameretes dels Serrans.

I el 30 d'aquest mateix mes s'acomplí l'últim acte del programa al local de Lo Rat-Penat. Lluís Guarner, després d'una introducció a l'obra mistraliana, llegí algunes de les poesies de *Lis Isclo d'Or* traduïdes per ell al català i editades en febrer de l'any següent amb un pròleg de Lluís Cebrian Mezquita, cronista de la ciutat, en substitució precisament de Llorente a la seua mort l'any 1911, i vocal del Comitè Organitzador. Aquest ancià supervivent de la Renaixença (comptava aleshores 80 anys), deixeble de Cons-

9. MANUEL SANCHIS GUARNER ja ho apuntava al seu treball *Els felibres i València*, «Arguments», 4 (1979), pàg. 166.

tantí Llobart i membre, per tant, del sector progressista de la Renaixença valenciana, fa un repàs del ressorgiment occità i valencià, corrector en gran part de la visió donada per Llorente Falcó en la seua conferència. Cebrian hi destaca la figura clau del seu mestre, els motius de la progressiva fredor de les relacions entre els poetes catalans i els felibres a mesura que aquests van marginant els clams polítics, i la irrupció del grup llombartí, del qual ell mateix formava part, preocupat, a diferència de Llorente i el seu grup conservador, d'obrir la Renaixença a les reivindicacions «regionalistes», és a dir, a la lluita per la «descentralització regional més absoluta, però sense tan sixquera pensar en la pèrdua de la unitat, tants segles conquerida: "Tot per a València i València per a Espanya"».¹⁰ Encara és aquest record de la línia ideològicopolítica del grup renaixentista comandat per Llobart, tan «espanyol» en últim terme, l'aspecte valencianista més «compromès» de l'homenatge oficialista.

3. L'HOMENATGE DELS NACIONALISTES VALENCIANS

El grup de «Taula de Lletres Valencianes», tal com havia anunciat el seu director Adolf Pizcueta en el número de gener, inicia ja en el pròxim exemplar la sèrie d'articles d'homenatge a Mistral: Eduard López-Chavarri, amb *Mistral i la música* (núm. 29, febrer 1930); Eduard Martínez Ferrando, amb *Les gràcies de Mistral* (núm. 30, març 1930); Carles Salvador, amb *Mistral* (núm. 31, abril 1930); Adolf Pizcueta, amb *En l'homenatge a Mistral*; Eduard Ranch, amb *Mistral, «Mireia» i les cançons*; Maximilià Thous Llorens, amb *El centenar de Mistral*, i les versions catalanes del poema «L'abraçada», feta per Lluís Guarner, i d'un fragment de *Mireia*, el «Cant de Mestre Ambrós», feta per Maria Antònia Salvà (número doble 36-37, setembre-octubre 1930).

De tots aquests articles, els més interessants a causa de la seua

10. «Pròleg» a FREDERIC MISTRAL, *Les Illes d'Or*, versió de LLUÍS GUARNER (València 1931), pàg. XIV.

aproximació ideològico-política són el de Carles Salvador i el d'Adolf Pizcueta; i, en segon terme, el de Maximilià Thous per la crítica a la programació commemorativa oficialista.

Carles Salvador s'acosta a la figura de Mistral justament des del vessant oposat a l'adoptat per Llorente Falcó a la conferència ja referida. Si aquest magnifica l'apoliticisme del líder occità, Carles Salvador ara posa l'èmfasi en el seu vessant ideològico-polític, tot reivindicant-lo. Si, en opinió de Carles Salvador, els joves viuen immersos en una estètica ben oposada a la mistraliana i, doncs, d'esquena a la seua obra poètica, també és cert que els joves haurien d'anar a cercar en Mistral la seua ideologia. «Car Mistral encarna l'idea d'un futur *Imperi del Sol*, d'un *Mitjorn*, d'uns federats *Països d'Oc*. [...] No és menester capbussar massa l'obra total mistraliana per a convèncer-se de que Mistral tot fent poesia —la sentí fins al moll dels ossos— el que l'interessava era fer pàtria prou abans que fer literatura».¹¹ A continuació, adverteix que seria un frau i una pèrdua de temps desentendre's del significat polític del felibrisme de Mistral i convertir el centenari en un entreteniment vacu: «El felibrisme era en Mistral, alguna cosa més que una poètica batalla de mots perfumats. Si ha estat la França l'encarregada de desvirtuar l'obra dels felibres tot honorant el cap de brot hem de ser nosaltres, occitanistes, els que copsem la transcendència pairal del mistralisme. Som nosaltres, els amics dels països d'oc els obligats a fer que el centenari no siga una fira d'adjectius que sequen la medulla de l'Idèa».¹²

Adolf Pizcueta, tot i proclamar d'antuvi l'admiració per Mistral, no s'està de retraure la coincidència, de conseqüències fatals, de la manca de «complement polític» en ambdós renaixements, perquè, a més a més, «el regionalisme “bien entendido” que acaba en una descentralisació, és totalment ineficaç».¹³ Mistral, conclou Pizcueta, fou derrotat políticament per París, per la glòria que li

11. CARLES SALVADOR, *Mistral*, «Taula de Lletres Valencianes», 31 (abril 1930), pàg. 3.

12. *Ibid.*, pàg. 4.

13. ADOLF PIZCUETA, *En l'homenatge a Mistral*, «Taula de Lletres Valencianes», 36-37 (setembre-octubre 1930), pàg. 3.

lliurà la capital francesa: «París, fent-lo seu, l'havia vençut per a possibles empreses polítiques. Encara que ell estimara molt la seua llengua i la seua terra, sempre havia de creure, judicant per ell mateix, que el cultiu i l'exaltació de la seua llengua, eren compatibles amb la França que l'havia acollit i havia llançat al seu nom a la posteritat».¹⁴

Maximilià Thous Llorens, després d'advertir de l'existència d'un nou romanticisme, subjacent sota l'estètica maquinista coetània, que permetria de connectar els joves amb l'obra mistraliana, critica el caràcter elitista donat als actes commemoratius, restringits a «les aules, els salons d'actes i les biblioteques»,¹⁵ i que n'han dificultat una aproximació, que Thous veia més factible si s'haguessen pensat uns actes emmarcats en el camp, en els escenaris naturals, que haurien ajudat a entendre millor l'obra mistraliana.

4. DUES POSICIONS ENFRONTADES

De fet, amb motiu de la celebració del Centenari de la naixença de Mistral, tornem a trobar enfrontades les dues posicions que marcaven els dos pols acarats del valencianisme heretats de la feble Renaixença: el valencianisme provincià i provincianista, contrari a l'assumpció i defensa dels drets i la personalitat propis, d'inquietuds pseudofolkloritzants, i el valencianisme reivindicatiu, que s'esforça per obrir el renaixement a aquell «complement polític» que demanava Pizcueta.

Davant el retrat d'un Mistral provençal, però simultàniament també francès i, àdhuc, universal, reivindicador «idealista» de la seua llengua nadiua, tal com es desprèn de l'homenatge ofert per les forces vives de València, el grup de joves valencianistes de «Taula» —els mateixos que lluitaven per fer arribar al poble, al camp de la política, les reivindicacions nacionalistes i que combatién el fossilitzat model literari imperant tot exigint l'actualització

14. *Ibid.*, pàg. 4.

15. MAXIMILIÀ THOUS, *El centenar de Mistral*, id., pàg. 7.

estètica i temàtica i la connexió amb la resta dels Països Catalans— oferia una visió crítica del líder occità, lloant la transcendència insubstituïble de la seua obra i analitzant els aspectes més contradictoris del seu paper polític. Quan Llorente va ser coronat per les forces vives poeta oficial de València amb motiu de l'Exposició Regional, els joves valencianistes de la societat València Nova l'aclamaren amb els crits de «Visca Llorente!», «Visca la llengua valenciana!», «Visca València lliure!», immediatament contestats pels acompanyants de Llorente amb un «¡Viva Valencia española!».¹⁶ Havien transcorregut dues dècades, però la relació entre la classe dirigent valenciana, que controlava el poder a Lo Rat-Penat, i els valencianistes no havia canviat. Per als uns, Llorente i Mistral eren símbols a assimilar ideològicament; per als altres, eren figures literàries respectades i lloades per la seua irremplaçable obra de dignificació i recuperació d'una llengua menyspreada, al marge del seu paper polític, d'altra banda diferent i no homològic entre els dos líders del renaixement.

VICENT SIMBOR ROIG

16. Cf. MANUEL SANCHIS GUARNER, *Renaixença al País Valencià. Estudi per generacions* (Col. «Tres i Quatre», València 1968), pàg. 77.

